

Newsletter

Október 2019/1

Inštitút pre stratégie a analýzy
Úrad vlády SR
isa

LESY A ENERGETIKA

Lesy, občas nazývané aj pľúcami našej planéty, poskytujú pre ľudstvo nenahraditeľné služby. Lesné plochy očisťujú ovzdušie a vodu, prispievajú do HDP tak vo forme drevospracujúceho priemyslu, ako aj turistického ruchu a pomáhajú udržiavať zdravú biodiverzitu medzi živočíchmi. Rápidne odlesňovanie spojené s technologickým pokrokom, urbanizáciou a vyššou kúpnu silou však predstavuje značnú prekážku pre obnoviteľnosť tejto dôležitej suroviny, a tým aj pre celkový udržateľný rozvoj ekonomík. Slovensko nie je v tomto smere výnimkou.

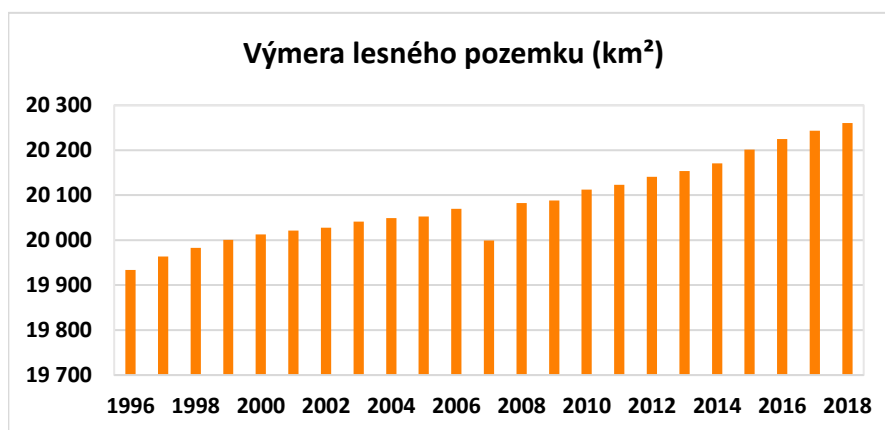
Prírodné lesy tvorili v roku 2000 vyše 49% územia Slovenskej republiky, no od začiatku nového milénia sme podľa Global Forest Watch prišli o 201 000 hektárov lesov – táto strata je svojou veľkosťou ekvivalentná 4,1% plochy Slovenska. Napriek tomu, že za touto stratou stojí kombinácia rôznych faktorov, ako napríklad ťažba, požiar, choroba, či kalamita, pozorovaný úbytok lesných plôch nemožno brať na ľahkú váhu.

V kontraste so zmenami zaznamenanými v našich lesoch sa však v otázke energetiky stáva Slovensko „zelenším“. Energetická udržateľnosť sa v posledných rokoch stala globálne diskutovanou témou, nakoľko v súčasnosti dominujúce zdroje energie sú konečné a neobnoviteľné. Aby sa ľudstvo vyhlo energetickým krízam bude potrebný postupný prechod k obnoviteľným zdrojom energie (OZE), ako sú biomasa, solárna, veterná, vodná či geotermálna energia.

V tomto kontexte sa členovia EÚ zaviazali znížiť emisie o 20% a zvýšiť podiel OZE na 20% do roku 2020. Slovensko v tejto sfére nezaostáva oproti iným členským štátom EÚ, naopak, je na čele V4—oproti Česku, Poľsku a Maďarsku má Slovensko nižšiu energetickú náročnosť, nižšiu intenzitu CO₂ a vyšší podiel spotreby OZE na celkovej spotrebe energie.

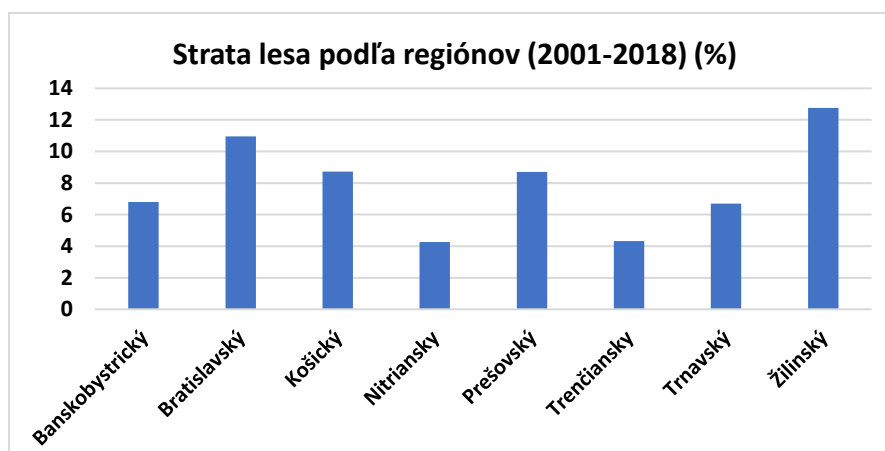
STRATA LESNÉHO PORASTU

Otázka, či na Slovensku dochádza k zalesňovaniu alebo k odlesňovaniu, závisí od vybranej definície lesa. Podľa oficiálnych štatistík, ktoré vychádzajú z katastrálnych zápisov, sa na Slovensku zalesnená plocha zväčšuje. Dôvodom je skutočnosť, že katastrálne zápisy môžu za les považovať aj čerstvú holinu, na ktorej má lesný hospodár povinnosť do 2 rokov vysadiť nový les. Ako možno vidieť na grafe nižšie, na základe tejto definície teda dochádza na Slovensku k postupnému zalesňovaniu krajiny.

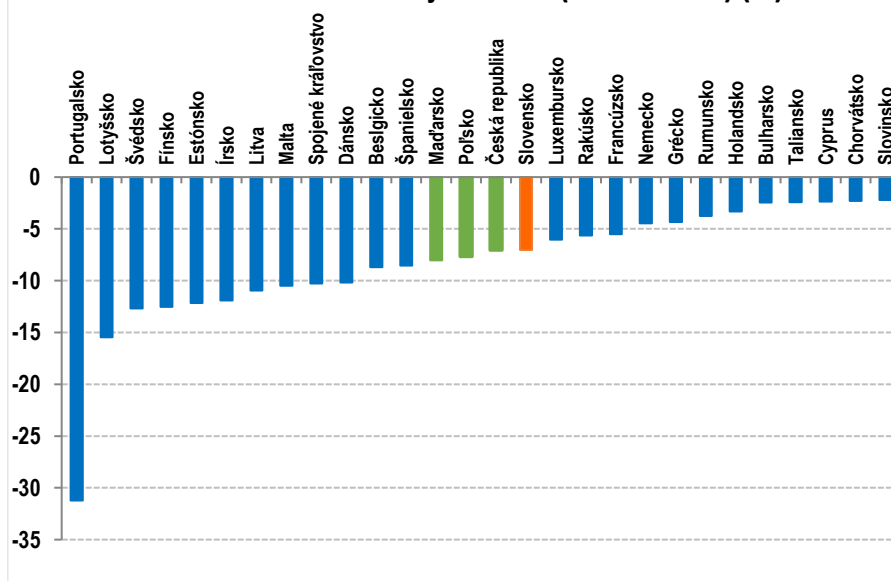
Zdroj: Štatistický úrad SR

Avšak, ak sa pri posudzovaní zmeny pokrytia lesa spoľahneme na satelitné snímky, tak ako to robí organizácia Global Forest Watch, dospejeme k opačnému záveru. V prípade, že za les považujeme ľubovoľnú plochu vegetácie, kde zeleň tvorí minimálne 30 percent a jej výška presahuje 5 metrov, medzi rokmi 2001 a 2018 stratilo Slovensko 8,4% svojho lesného porastu. Najväčšiu stratu zaznamenal v súčasnosti najviac zalesnený žilinský kraj, ktorý prišiel o 12,8% lesného porastu. Podľa inštitútu environmentálnej politiky (IEP) je však miera straty lesného porastu na Slovensku porovnateľná s krajinami V4 a blízko priemeru EÚ. V tomto kontexte je tiež dôležité podotknúť, že Slovensko stráca svoje lesy z relatívne vysokej hodnoty zalesnenia - Slovensko je podľa údajov Svetovej banky siedmou najviac zalesnenou krajinou v EÚ.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Global Forest Watch

Strata lesa v krajinách EÚ (2000 - 2016) (%)

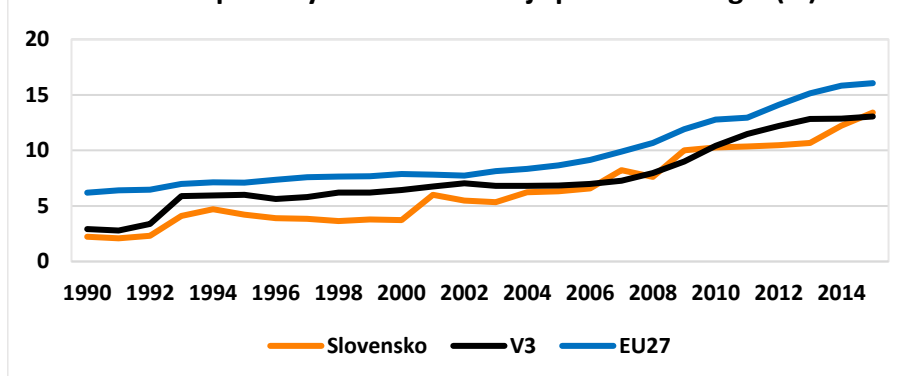

Zdroj: IEP podľa Global Forest Watch

SLOVENSKO NA CESTE K UDRŽATEĽNOSTI

Znečistenie ovzdušia a klimatické zmeny spôsobené emisiami CO₂ patria medzi najzávažnejšie problémy modernej doby. Skutočnosť, že je potrebný presun k „zelenším“, obnoviteľným zdrojom energie (OZE), je všeobecne známa. Od roku 2009 platí na Slovensku zákon č. 309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie. V rámci EÚ sme sa navyše zaviazali dosiahnuť do roku 2020 podiel 14 % OZE na celkovej spotrebe energie a 24 % podiel OZE na produkcii elektrickej energie. EÚ si dala za cieľ zvýšiť aj energetickú efektívnosť o 20% (plánovanie úspor energetickej spotreby týkajúcej sa najmä budov, priemyslu a verejného sektora). V otázke používania OZE Slovensko aktuálne presiahlo hodnoty V3, pričom od roku 2010 sa nachádzalo pod úrovňou priemeru V3.

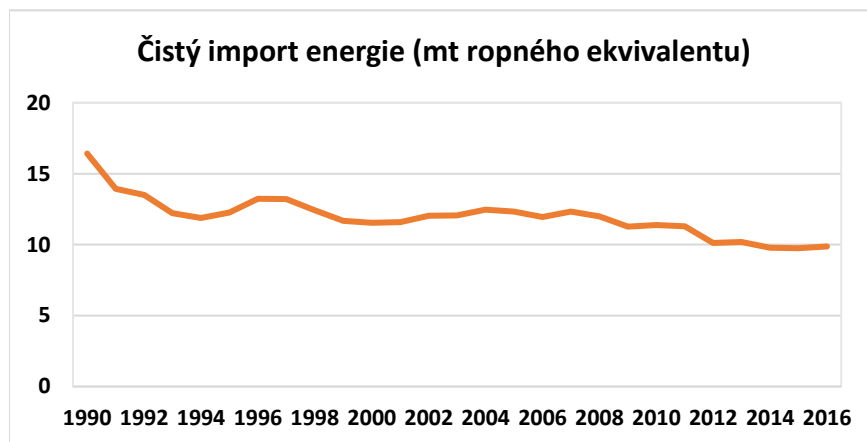
Podiel spotreby OZE na celkovej spotrebe energie (%)

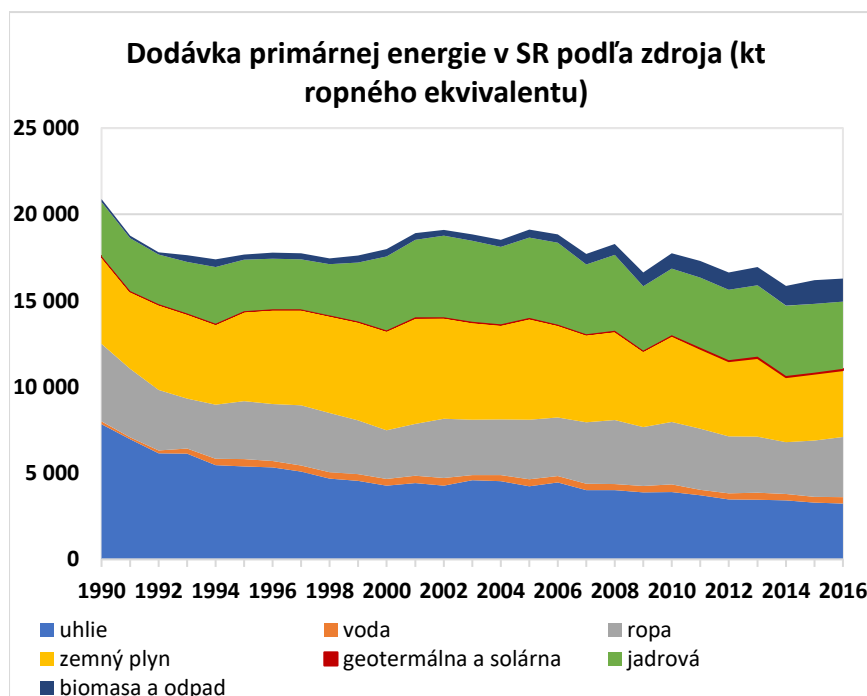
Zdroj: Svetová banka

Poznámka: Údaje za V3 predstavujú vážený priemer podľa počtu obyvateľov

Slovensko je dlhodobým čistým importérom energie, no táto hodnota ukazuje mierne klesajúci trend. Inovácie v oblasti energetiky sú preto pre Slovensko potenciálne strategicky významné nielen z hľadiska environmentálnych dopadov, ale aj z hľadiska energetickej bezpečnosti. Napriek nezanedbateľnému rastu podielu OZE na celkovej spotrebe energie sú klasické zdroje energie (zemný plyn, ropa, uhlie, či jadrová energia) stále v značnej prevahe v celkovej dodávke energie. Ako možno vidieť na grafe nižšie, v rámci OZE zaznamenala na Slovensku najväčší nárast biomasa a odpad. Dodávky iných OZE sú dnes na Slovensku reprezentované v relatívne malých kvantitách, čo predstavuje možnú výzvu do budúcnosti.

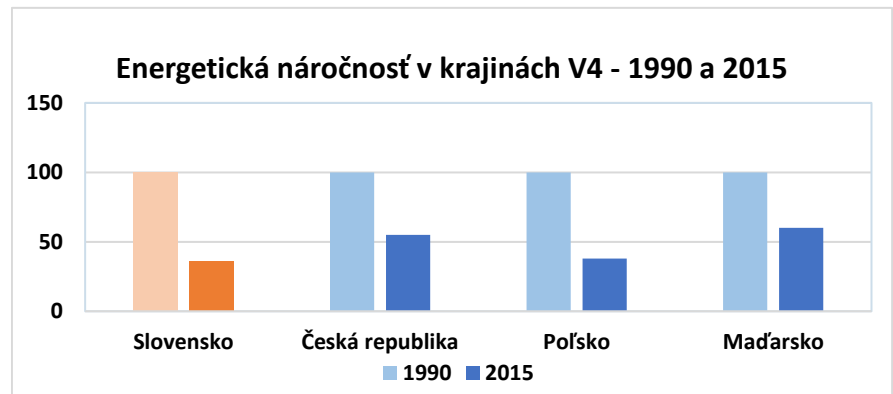
Zdroj: International Energy Agency

Zdroj: International Energy Agency

ENERGETICKÁ NÁROČNOSŤ SLOVENSKEJ EKONOMIKY KLESÁ

Zároveň klesla aj energetická náročnosť slovenskej ekonomiky. Energetická náročnosť je vyjadrená ako pomer medzi hrubou domácou spotrebou energie a HDP v danom kalendárnom roku. Ďalší graf predstavuje porovnanie krajín V4, kde môžeme vidieť, že energetická náročnosť slovenskej ekonomiky klesá najrýchlejšie v porovnaní so susednými krajinami. V roku 2015 dosahuje aj najnižšiu hodnotu indexu. Šťastí to odráža re-orientáciu ekonomiky na služby, ale aj efektívnejšie využívanie energie v priemysle.

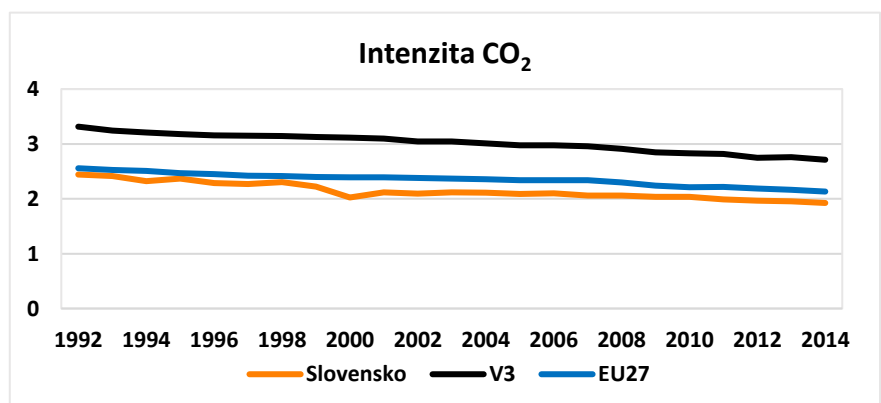

Zdroj: OECD

Poznámka: Energetická náročnosť je definovaná ako hrubá domáca spotreba energie / HDP;

1990 slúži ako východiskový rok

Znížená energetická náročnosť ekonomiky a jej vyššia efektívnosť môže byť tiež pozorovaná na ukazovateli intenzity CO₂, prepočítanom na počet kg na kg spotreby energie ropného ekvivalentu, pričom vieme, že spotreba energie nám mierne rastie so zvyšujúcim sa HDP. Slovensko predbehlo EÚ27, keď v roku 2014 zo spoločného počiatočného bodu 2,56 kg dokázalo rýchlejšie znížiť kg CO₂ na kg spotreby energie ropného ekvivalentu na 1,92 kg. V krajinách V3 sa tiež znižuje energetická náročnosť ich ekonomík, no stále zaostávajú za priemerom EÚ27.

Zdroj: Svetová banka

Poznámka: Intenzita CO₂ je prepočítaná na kg/ kg spotreby energie ropného ekvivalentu;

Údaje za V3 predstavujú vážený priemer podľa počtu obyvateľov

Tento projekt je podporený z OP EVS

